

A Szentély Jézus korában

A fejedelmi híd

A templom nyugatról nyíló négy legfontosabb bejárata közül a legészakibb az Alsóvárosba vitt alá – talán egy lépcsősorral –, míg két másik a külvárosba, vagy ahogy a zsidók hívták, a Parbarba vezetett. De a templom délnyugati szögletéből nyíló út volt messze a legfenségesebb. Talán ez volt az a följáró „amelyen [Salamon] az Úr házába szokott följárni” (2Krón 9,4, az új protestáns fordítás szerint), ami annyira ámulatba ejtette Sába királynőjét.^[1] Igencsak nehéz lenne eltúlozni ennek a följárónak a fenségességét. Egy boltíveken nyugvó óriási híd íveli át a közbeeső Tyropaion völgyét, összekötve Dávid városát azzal, amit úgy neveznek, „a templom Királycsarnoka”. Romjaiból rekonstruálhatjuk ezt a hidat. Mindegyik boltív 12,5 métert fog át, áthidaló kőgerendái 7 m hosszúak és 2 m szélesek. Csupán más épületekkel összehasonlítva mérhetjük fel, mit is jelentenek ezek a méretek. Egy darab kő 7 m hosszú! És még csak nem is ezek a legnagyobb kövek a templom épületegyüttesében. Mind a délkeleti, mind a délnyugati szögletben találhatunk 6–12 m hosszú és 100 tonna fölötti tömegű köveket.

A templom előcsarnokai

Bizonyára nagyszerű látvány tárulna szemünk elé erről a hídról. Úgy láthatnánk innen a várost, akár egy térképet. Szemünk bejárhatná a szétszórt elővárosokat, a gyümölcsösöket és sok más kertet – a legszépségesebbek a fejedelmi kertek délen, s a rabbik által a rózsák kertjeként magasztalt virágoskert –, és a távoli horizonton ködbe burkolózó hegyvonulatokat. A híd korlátján át lenézhetnénk az alattunk húzódó Tyropaion völgybe, amelynek mélysége nem több, mint 78 m. A Sion hegye és a Mórija hegye között húzódó 108 m széles hasadékon áthaladó 15 m széles országút 1,5 méterrel szélesebb, mint a templom Királycsarnokának útja, amelybe becsatlakozik. A csarnokok vagy más néven kerengők a templom legnagyobb építészeti látványosságai közé tartoznak. A templomterület falain belül körbefutva az ún. Pogányok udvarának külső kerítését alkották. A kettős oszlopcsarnokokat egyetlen márványtömbből kifaragott, 11,5 magas korinthuszi oszlopok alkotják. Egy gazdagon díszített lapos tető támaszkodik a falnak,

amelybe a legszélső oszlopsor ágyazódik. Lehetséges, hogy az oszlopcsarnokok találkozásánál tornyok álltak.[2] De a Királycsarnok - amelyen keresztül képzeletben belépünk - volt a legragyogóbb. Ez a többi kerengő két oszlopcsarnokával szemben három oszlopcsarnokból állt, amelyet 162 oszlop alkotott négy sorba rendezve, mindegyik sorban 40 oszloppal, a fennmaradó 2 oszlop pedig egyfajta védőfalként szolgált ott, ahol a kerengő a hídra nyílt. A Királycsarnokot egy 14 m széles központi hajó alkotja - hatalmas, 30,5 m magas oszlopokkal -, amelyhez két 9 m széles oldalhajó csatlakozik, 15 m magas oszlopokkal.[3] Szaktekintélyek szerint e Királycsarnok, ahogyan a neve is jelzi, Salamon ősi palotájának helyén áll, amelyet a fáraó lányának épített. Itt állhattak Salamon istállói is. Amikor Nagy Heródes újjáépíttette a templomot, egyesítette ezeket az ősi királyi palota területével. Hogy milyen nagyszerű és milyen magas is valójában[4] a templom e csarnoka, leginkább Wilson kapitány szavai adhatják vissza:[5] „Szinte lehetetlen felmérni egy olyan épület hatását, amely magasabb, mint a mi legnagyobb templomtornyaink.” És ez csak egy volt a csarnokok közül, amelyek a déli udvart körbevették. (Ez a Pogányok udvara névvel jelölt déli rész az első és legkülső helyisége volt a templomnak.) A Királycsarnok oszlopsorának tetejéről a Kidron-völgy aljáig 135 m volt a távolság, szédítő panorámát nyújtva a szemlélőnek. Vannak, akik ide helyezik azt a jelenetet, amikor a Kísértő a templom ormára vitte Megváltónkat. A csarnokok a legalkalmasabb helyek lehettek a különféle baráti vagy vallásos megbeszélésekhez.[6] Itt találták meg a gyermek Jézust a szülei, amint a rabbikkal beszélgetett. Jézus később gyakran tanította ezen a helyen az embereket. Itt kellett lenniük a keresztények első összejöveteleinek is, amikor „napról napra állhatatosan, egy szívvel, egy lélekkel voltak a templomban... dicsérték Istent, és kedvelte őket az egész nép; az Úr pedig minden napon növelte a gyülekezetet üdvözülőkkel”.**b)** De térjünk vissza Salamon csarnokához, amely a keleti falon futott végig, a nagy bejárattal szemközt. Ez volt az egyetlen, amely megmaradt abból a templomból, melyet Izrael bölcs királya épített. Ebben a csarnokban járt Jézus a „templomszentelés ünnepén”,**[7]** amikor ezt a kijelentést tette: „Én és az Atya egy vagyunk.”**c)** Itt történt később, hogy „az egész nép álmélkodva összefutott”,**d)** a sánta csodálatos gyógyulása után.**e)**

A pogányok udvara

Szabály volt, hogy a templomba jobbról léptek be és balról hagyták el. A pogányok udvara^[8] - a szentély legalacsonyabb vagy legkülső, nagyméretű udvara - a legszebben érezett márvánnyal volt kikövezve. A zsidó hagyomány szerint 230 m oldalhosszúságú négyzetet alkotott. A neve abból fakad, hogy mindenki számára nyitott volt - legyenek a belépők akár zsidók, akár pogányok -, feltéve, ha betartották az illem és a tisztesség előírt szabályait. Ebben az udvarban apartmanokat biztosítottak a lévíták számára, ahol ehettek és alhattak, ezenkívül még egy zsinagógát is emeltek. De szemben a farizeusi szertartásossággal, a zaj - különösen húsvét előestéjén - mindenképpen zavaró lehetett, ugyanis itt válogatták az áldozatra való ökröket, bárányokat és galambokat, és itt is adták el őket, akárcsak egy piacon; itt voltak a pénzváltók asztalai, amelyeket Jézus felborogatott, amikor kiűzte őket „Atyja házából”.^[9] Kis távolságon belül egy márványtábla volt elhelyezve, amely figyelmeztette a pogányokat, hogy halálbüntetés terhe alatt tilos a továbbhaladás. Egy közelmúltbeli feltárás során találtak egy ilyen táblát, a Josephus által megadott szöveggel majdnem tökéletesen megegyező felirattal. Mivel azt gondolták, hogy Pál megszegte ezt a szabályt, a feldühödött tömeg meg akarta őt ölni.^f A pogányok udvara mögött a „Chel”-nek nevezett terasz vette körbe a templom belső falát, melyre egy 14 fokos lépcsősor vezetett, egyenként 23 cm magasságú lépcsőfokokkal. Most értük el a Szentélyt magát, amely először is három udvarból áll, mindegyik magasabban van, mint az előző, utánuk pedig a Szent Hely és a Szentek Szentje következik, a melléképületeikkel. A keleti főkapun belépve először az asszonyok udvarát érjük el, azután a férfiak udvarába jutunk, míg végül a papok udvara következik. Előrehaladásunknak ez volna úgyszólván a természetes útja. De volt rövidebb út is a papok udvarába. Északról és délről a terasz mentén lépcsősorok vezettek föl a papok udvarába nyíló három-három kapuhoz, míg mindkét oldalról a negyedik kapu az asszonyok udvarába vezetett. Így összesen kilenc kapu nyílt a teraszról a szentélybe, a keleti főkapuval együtt.

Az Ékeskapu

A nyolc oldalkapu - ha nevezhetjük így őket - mindegyike kétszárnyú, széles és magas volt, két oszlop által tartott fülkével, arany és ezüst veretekkel. De messze

a legfelségesebb mindezek közül a kilencedik vagy keleti kapu volt, amely a templom főbejáratát alkotta. A teraszról vezetett hozzá a feljárat, tizenkét kényelmes lépcsőfokkal. A kapu maga korinthuszi sárgarézből készült, a leggazdagabban díszítve, és dupla szárnyai olyan nehezek voltak, hogy ha szükség volt rá, húsz ember egyesült erejével lehetett nyitni és csukni őket. Ez volt tehát az Ékeskapu. Az évek során ennek lépcsőin megszokottá vált a sánta látványa, ugyanúgy, ahogy Európa katedrálisai előtt is megszokott a kivételezett koldusok jelenléte. Nem csoda, hogy egész Jeruzsálem ismerte az Apostolok cselekedeteiben említett sántát. Azon a bizonyos délutánon Péter és János a hívekkel együtt belépett az asszonyok udvarába a jól ismert emberrel együtt, aki gyógyulása után „szökdelve és dicsérve az Istent”^g) járkált, s az emberek mind csodálkozva nézték. Ezután a meggyógyított ember, ragaszkodva az apostolokhoz, lement velük a Salamon tornácába, ahol mindenki közeli akarta hallani Péter prédikációját, míg a bizonyosságtevést meg nem zavarták a templom felügyelői, és börtönbe nem vetették az apostolokat.

Az asszonyok udvara

Az asszonyok udvara nem azért kapta a nevét, mert csak asszonyok léphettek be ide, hanem azért, mert ők nem mehettek innen tovább, kivéve, ha az áldozatbemutatáshoz szükség volt személyes jelenlétükre. Valójában az udvart három oldalról körülvevő galéria lehetett az asszonyok számára az imádkozás helye a zsidó hagyományok szerint. Ez az udvar egy több mint 120 méteres négyzetet alkotott, oszlopcsarnok futotta körbe, amelyen belül a fallal szemben tizenhárom ládát vagy „kürtöt” helyeztek el az adományok számára.^[10] Ezek a ládák a szájuknál szűkek voltak és alul szélesek, így olyan alakjuk volt, mint egy kürtnek, ebből is származik a nevük. Az adományok célja gondosan jelölve volt rajtuk. Kilenc szolgált a törvényben előírt adományok számára, a másik négyben szigorúan az önkéntes adományokat gyűjtötték. Az első és második „kürtöt” a félsékelesek számára helyezték el, amelyet templomi adó gyanánt fizettek. Az egyik a mindenkori folyó évre, a másik az előtte valóra szolgált. A harmadik perselybe azok az asszonyok, akik égő- és bűnrendező áldozatot akartak bemutatni – amelyet egy gerlével végeztek –, bedobták a gerle árának megfelelő összeget. Ezt naponta ürítették, és a talált pénzzel megegyező számú gerlét áldoztak. Ezzel nemcsak a munkát lehetett leegyszerűsíteni, de azok jó hírét is

megkímélhették, akik talán nem akarták az áldozatbemutatásukat és annak körülményeit nyilvánosságra hozni. Ebbe a ládikába kellett dobnia Máriának, Jézus édesanyjának az áldozatbemutatáshoz szükséges pénzt, amikor az idős Simeon Jézust „a karjaiba vette... és áldotta az Istent”. A negyedik perselyben is a fiatal gerlével való áldozatbemutatáshoz gyűjtöttek, az ötödikben a templomban használt fára, a hatodikban a tömjénre, a hetedikben pedig az áldozatbemutatáshoz használt arany eszközökre. Ha valaki félretett egy bizonyos összeget vétekért való áldozatra, s miután kifizetett minden költséget és még maradt a pénzből, azt tették a nyolcadik ládába. A kilencedik, tizedik, tizenegyedik, tizenkettedik és tizenharmadik perselybe a bűnrendező áldozat, a madáráldozat, a nazireusi felajánlás, a leprából való tisztulás és önkéntes adományok pénzösszegeit tették. A tizenhárom persely minden áldozat, adomány és felajánlás számára megfelelő elhelyezési lehetőséget nyújtott, így róluk kapta a templom e helye a „kincstartó hely” elnevezést is. Jézus itt tartotta emlékezetes beszédét a sátoros ünnepen.[\[11\]](#) Mivel mindegyik perselynek egyedi célja volt, azt is könnyen megérthetjük, hogy Jézus hogyan tudta megkülönböztetni a gazdagokat, akik a fölöslegükből adtak, attól a szegény özvegyasszonytól, aki az ő szegénységéből adott.[\[12\]](#) De volt egy speciális kincseskamra is, amelybe bizonyos időközönként behordtak mindent, ami a tizenhárom perselyben összegyűlt. Létezett még egy „néma kamra”, ahova kegyes emberek titkos módon adtak az istenfélő szegények gyermekeinek taníttatására. Valószínűleg ironikus utalás volt Jézus részéről azt a kifejezést használni, hogy „kürtöltetnek maguk előtt”[\[13\]](#) azok az emberek, akik fitogtatták, mennyi adományt adnak, és mindeközben az emberektől várták a dicséretet. Ugyanis amikor a templom felé haladtak egy ilyen kürt alakú adománygyűjtő persellyel (amelyet a Talmudban egyszerűen csak kürtnek neveznek) a pénz útközben csörgött benne.[\[14\]](#)

A kamrák

Az asszonyok udvarának mind a négy sarkában voltak kamrák, vagy inkább tető nélküli udvarok, mindegyiket 18 méter hosszúnak említik. Abban, amelyik jobb kéz felől volt (északkeleten), azok a papok, akik testi hibák miatt csak szolgai munkákra voltak alkalmasak, a szüette fákat válogatták ki az oltárra szántak közül. A távolabbi szögletben lévő udvarban (északnyugaton) a megtisztult leprások mosakodtak, mielőtt megmutatták magukat a papoknak a Nikánor-

kapunál. Balkézre (délkeleten) a nazarénusok vágta le hajukat, és főzték a békeáldozatra szánt ételt, amíg a negyedik udvaron (délnyugaton) az olajat és bort tartották az italáldozatokhoz. A lévíták által használt hangszereket az izraeliták udvara alatt tárolták, ahová a bejárás az asszonyok udvara felől volt.

Természetesen ennek az udvarnak a nyugati oszlopcsarnoka nyitott volt, ahonnan tizenöt kényelmes lépcsőfok vezetett keresztül az úgynevezett Nikánor-kapun[15] az izraeliták udvarába. Ezeken a lépcsőkön énekelték a lévíták a sátoros ünnepen a tizenöt Grádicsok énekét,[16] soknak a neve is innen származik. Itt, vagy inkább a Nikánor-kapuban volt mindannak a helye, amit az „Úr színe előtt” kellett tenni. Ide jöttek a megtisztult leprások és az asszonyok megmutatni magukat a papoknak, hogy tisztává nyilvánítsa őket, és itt volt a „féltekenység vize”, amelyet a meggyanúsított feleségeknek adtak.

Izrael udvara

Talán praktikussági szempontból az lesz a legkényelmesebb, ha az izraeliták udvarát és a papok udvarát egynek tekintjük, minthogy tulajdonképp egy teret is alkottak, mert csak egy fél méter magas korlát választotta el őket. Így tehát ez a nagy dupla udvar a Szentéllyel magával 85,5 m hosszú és 62 m széles volt. Ebből egy keskeny szalag alkotta az izraeliták udvarát. Két lépcsőfok vezetett a papok udvarába. Innen három alacsony, félköríves lépcsőn egyfajta pulpitusra vagy emelvényre juthatunk fel, ahol - mint a tizenöt lépcsőfoknál is - a lévíták énekeltek és zenéltek mindennapos szolgálatuk során. A papok másrészt, amíg az imát mondták, elfoglalták az udvar másik végében lévő lépcsőket, amelyek felvezettek a templomcsarnokba. A nagy udvar hasonló elrendezésű volt, mint az asszonyok udvara. A Nikánor-kapu jobb és bal oldalán a papi öltözékek számára szekrények voltak (négy különböző, mind a 24 papi rendnek: $4 \times 24 = 96$ különböző fajta).[17]

Ezután következett az a kamra, ahol a főpapi ételáldozatot mutatták be. Itt gyűlt össze minden reggel a hivatalos papság az úgynevezett „Beth-ha-Moked”-ből, vagy másként a tűzhelyek házából, mielőtt egyéb feladatuk elvégzéséhez kezdtek volna. Az utóbbi boltívekre épült, és egy nagy ebédlő is volt benne, átjárással négy másik kamrába. Az egyik ezek közül egy nagy szoba volt, ahol állandóan, több helyen is égett a tűz, mert a papok mezítláb végezték szolgálatukat. Itt aludtak a

szolgálattevő csoportok vezetői, és itt voltak a templom kulcsai, éjszakára egy speciális dobozban felakasztva a kövezet alatt. A Beth-Moked három másik szobája közül az egyiket a különböző szelvények számára tartották fenn, amelyeket bizonylatként adtak azoknak, akik befizették az italáldozatnak megfelelő összeget. Egy másikban a szent kenyereket készítették, amíg a harmadikban a mindennapos áldozathoz való bárányokat tartották (egyszerre legkevesebb hatot). Egy átjáró vezetett erről a helyről egy föld alatti, jól megvilágított fürdőbe, amely a papok számára volt fönntartva. A Beth-Moked mellett, az udvar északi és déli oldalainál sótároló kamrák voltak az áldozáshoz szükséges só raktározására, az áldozati állatok bőrének besózására és belsősegeinek mosására, a „tisza” fa tárolására, a mosást vízzel ellátó gépezet számára, és végül a „Gazith” kamra vagy más néven a Faragott kövek csarnoka, ahol a Szanhedrin ülésezett. E kamrák fölött egyéb szobák is voltak, például amelyekben a főpapság töltötte tanulással és elmélkedéssel a nagy engesztelési nap előtti hetet.

A kamrák

Némiképpen ellentmondásos, hogy milyen funkciót ad a zsidó tradíció ezeknek a kapuknak és kamráknak, mert különböző neveken említik őket. De talán mégis össze lehet foglalni ismereteinket róluk. A Nikánor-kapun belépve a Nagy udvarba, jobbra a „Phinehas” kamra 96 szekrényel a papok szertartási ruhái számára, a bal oldalon a főpap napi ételáldozatát készítették elő, és minden reggel, mielőtt feljött a nap, itt találkozott az összes segédkező pap, miután ellenőrizték a templomot. Ezután osztották szét napi feladataikat. Továbbhaladva, az udvar déli oldalán volt a Víz-kapu, a sátoros ünnepen itt hordták a vizet egy korsóban a Siloám tavából. Efölött őrködtek a papok éjszaka, az Abtinas[18] nevű kamrában. Azután következik a Zsenge kéve kapuja, itt hozták be a kévét előkészíteni az áldozáshoz, majd a Fa-kapu, amelyen keresztül az oltárra való fát szállították. Ezeknek a kapuknak az oldalán volt a Gazith, a négyzet alakú csiszolt kövek csarnoka, ahol a Szanhedrin ülésezett, a Golah-kamra, ahol az mosdóüstöt vízzel feltöltő és azt ürítő berendezést tartották, és a fa tárolására használt kamra. Ezeken túl és fölött voltak a főpapok lakrészei és a „tiszteletreméltó tanácsosok” üléstermei, vagy a papi tanács termei, szigorúan a templommal kapcsolatos viták eldöntésére. A papok udvarának északi oldalán volt a Nitzutz kapu (Szikra kapu),

egy őrszobával a papok részére, az Áldozatok kapuja és a Beth-Moked kapu. Ez utóbbi kapuk oldalán volt az áldozatok sózására szolgáló kamra, a bőrök sózására használt kamra (amelyet építőjéről Parvahnak neveztek), fölötte fürdőszobákkal a főpap számára, és végül a Beth-Moked a lakrészeivel. Ezek közül az épületek közül a két legnagyobb a Szanhedrin tanácsterme délkeleten,[\[19\]](#) és a Beth-Moked az udvar északkeleti szögletében. Ezek részben az udvar területén voltak, részben a „terasz” területéből foglaltak el helyet. Senki más, csak egy Dávid házából származó herceg ülhetett le a papok udvarában. Talán a papok őrkamráihoz hasonló volt az elrendezés a főpapság lakrészeinél és a papok tanácskozhelyiségeinél is, így az udvar mind a négy sarkában a lakrészek átnyúlhattak a „teraszra”.[\[20\]](#) Végig a csarnokok, a pogányok udvara és az asszonyok udvara mentén székeket és padokat helyeztek el a hívek kényelme érdekében.

Az oltár

A legfontosabb építmény a papok udvarában egy óriási oltár volt, faragatlan kövekből,[\[21\]](#) nem kisebb, mint 14,5 m oldalú négyzet, amelyhez 4,5 m magas szarvak tartoztak. Körülötte egyfajta körforgalom volt, amelyet a szolgálattévő papok - jobbról balra haladva - mindig szabályként alkalmaztak.[\[22\]](#) Az oltáron, amely a tetején csak 11 m széles volt, három tűz égett, az egyik (keleten) az áldozáshoz, a második (délien) a tömjénezéshez, a harmadik (északon) a másik kettő meggyújtásához való eszközökhöz. Az oltár négy szarva egyenes, szögletes és üreges volt, a délnyugati szarvon két nyílással, amelybe ezüsttölcsérekkel töltötték az italáldozatot és a sátoros ünnepen a Siloám tavából vett vizet. A kamrákat ellátó vízvezeték-hálózat és csatornák rendszere tökéletes volt. Végül az oltár északi részén voltak az áldozáshoz szükséges eszközök hat sorban, mindegyikben négy gyűrű, amely megfelelő szerkezet volt az áldozás meggyorsításához; nyolc márványtábla a húsoknak, kövér résznek és a megmosott belsőségeknek, nyolc alacsony oszlop, mindegyik három kampóval, hogy felakaszthassák az áldozat darabjait; egy márványasztal, hogy ráfektethessék a darabokat, és egy ezüstitál a szolgálathoz való ezüst- és aranyeszközök számára.

A rézmedence

Az oltár és a templom közötti részen, de nem a déli részen volt az óriási rézmedence, amelyet tizenkét hatalmas oroslán tartott. Ezt egy gépezettel minden este lecsapolták, és minden reggel megtöltötték. Egyidejűleg tizenkét pap tudott mosdani benne. A Szentélyben alkalmazott minden megoldás közül a vízellátás a legcsodálatosabb. Ahogyan Wilson kapitány mondta, ellentétben volt az ellátás alacsony színvonalával a vízvezeték magas színvonala, mely egy sziklába vágott, 6,5 km hosszú csatornába gyűjtötte össze a Hebronhoz vezető út mentén a vizet, és kanyarogva vezetett a város felső részeihez, amelyeket kiszolgált. Az alacsonyabban fekvő vezeték, amellyel a templomot látták el, három forrásból eredt: a Hebron környéki hegyekből, Ethamból és Salamon három medencéjéből. Összhosszúsága 640 km fölött volt. Az összmennyiség, amelyet szállított, az Etham vizének fölöslegéből adódott, amikor az megtöltötte a Gihon alacsonyabb medencéjét, „majdnem 1,5 hektár[23] vizet jelentett”. Ha nem volt elegendő, „a föld tökéletesen átluggatott volt egy sereg észrevehető, sziklába vájt ciszternával, melyekbe a vizet egy vezetéken keresztül a Betlehem melletti Salamon medencéjéből vezették le. A ciszternák egy csatornahálózattal voltak összefüggésben, amelyet szintén a sziklába vájtak. Amikor az egyik ciszterna megtelt vízzel, akkor a fölös mennyiséget a következőnek adta, és így tovább, míg az utolsó túlfolyója a Kedronba volt vezetve. A ciszternák közül a Nagy Tenger néven ismert 900 hektoliter mennyiséget tudott befogadni. Az egész hálózatban tárolható víz összmennyisége talán a 450 000 hektolitert is elérte.” Az kissé kétségesnek tűnik, hogy Jeruzsálem csatornarendszere „olyan jól irányított volt, mint a vízellátás; a főcsatorna szája a Kedron völgyében volt, ahol a szennyvizet talán a kertek trágyázására használták”.

A nagy kövek

Zavarba ejtő számokról van szó, amelyeket talán el sem fogadnánk, ha nem igazolnák a legújabb kutatások, és ugyanezt érezhetjük, ha magáról a Szentély arányairól beszélünk. Fehér márvány egyforma tömbjeinek alapzatára épült, melyet arannyal borítottak. Josephus szerint mindegyik tömb 20,5×3 m-es volt. A csarnokhoz tartozó tizenkét fokos lépcsősort megmászva tapasztalhatjuk, hogy 9 m szélességben terjed ki a templom körül. Beleértve e területet is, a templom

épületeinek összhosszúsága 46 m, és ugyanilyen széles is. E nélkül a körbefutó talpazat nélkül a templomépületek 27,5 m szélességben és 36,5 m hosszúságban terültek el. A Szentély ezekből kelet-nyugati irányban 18 m-es hosszúságban és 9 m szélességben foglalt el helyet, míg a Szentek szentjéhez mindebből 9×9 m tartozott. Így a Szentély mindegyik oldalán - ahogy mögötte is - volt 9 méternyi hely, amelyet oldalépületek foglaltak el háromemeletnyi magasságban, mindegyikben öt szobával, a hátsó részen nyolccal. Ezek az oldalépületek alacsonyabbak voltak, mint a Szentély maga, amely fölé szintén felépítményeket emeltek. Mindegyik fölé oromzatos cédrusfa tető emelkedett, aranszögekkel és elegáns korláttal.

A kárpit

A csarnok egyedülállóan borított bejáratát pompás kárpit fedte. Jobb és bal oldalán a szent kések raktárai voltak. A csarnokon belül számos, ajánlással ellátott ajándékot tartottak, mint amilyen például az az arany gyertyatartó, melyet Adiabene prozelita királynő ajándékozott a templomnak, vagy a makkabeusok által adott két aranykorona, és még sok más ajándék. Volt itt két asztal is, az egyik márványból - ezen tartották az új szent kenyereket -, a másik aranyból, amelyre a régebbi kenyereket helyezték, amikor kivitték azokat a Szent Helyről. Egy kétszárnyú ajtó[24] - arany borítással, és egy gazdagon díszített, a templom négy színét (lenszín, kék, skarlát és lila) mutató babiloni függönnyel takarva - alkotta a Szent Hely bejáratát. Fölötte függött Izrael szimbóluma,[25] egy hatalmas szőlőtő tiszta aranyból - fogadalmi ajándékból készült -, mindegyik fürtje embermagasságú. A Szent Hely déli oldalán volt az arany gyertyatartó, északi részén a szent kenyerek asztala, ezek után következett a jóillat-tétel oltára (amelyen tömjént égettek), amely a Szentek Szentje bejárata mellett volt. Ez utóbbi teljesen üres volt. A frigyláda és annak teteje helyén egy nagy kő volt. Ebbe az irányba hintette a főpap a vért a nagy engesztelési napon. Egy fából készült fal választja el a Szentek Szentjét a Szent Helytől. Az ajtó fölött függött a kárpit, „amely tetejétől aljáig kettéhasadt” Jézus halálakor.[26]

Ilyen volt a templom, amelyet Heródes 46 év munkájával építtetett újjá. A rabbik soha nem fárasztották magukat azzal, hogy dicsérjék pompáját, egy szót sem említenek arról, hogy Nagy Heródes[27] építtette újjá a templomot. Történelmük emlékezetes eseménye mellett a legnagyobb csendben mentek el. Mennyire

világos képet mutat a Heródeszel szembeni ellenállásról ez a hallgatás!

Urunk jövendölése

Jézus tanítványai számára nehéznek tűnt felfogni, hogy az a végleges pusztulás, amelyet Mesterük megjövendölt, milyen hamar beteljesülhet ezen a csodálatos és dicsőséges épületen.[\[28\]](#)

A tanítványok, lenézve a templomra, ezt mondták a Mesternek: „Nézd, milyen kövek és milyen épületek!” Az Olajfák hegyéről eléjük táruló látvány megnehezítette, hogy higgyenek Jézus jövendölésében, azonban ezek a kijelentések néhány év múlva szóról szóra teljesedtek. Ezekből a nagy épületekből nem maradt kő kövön, amely el nem hordatott.

Alfred Edersheim *The Temple* c. művéből
(Eerdmans, Grand Rapids, Michigan, 1975) fordította: Sidló Mariann

Jegyzetek

[\[1\]](#) 1Kir 10,5. Amint Lewin írja (*Siege of Jerusalem*, 270. o.), ez az Úr házába vezető magasztalt följáró egy kettős, 76 m hosszú és 19 m széles földalatti átjárót foglalt magába, mely egy lépcsősorral emelkedett Salamon új palotájából a Királycsarnokig, majd innen vezetett tovább egészen a templom belső udvarába.

[\[2\]](#) Dr. Barclay gondolata *City of the Great King* c. könyvéből.

[\[3\]](#) Írja Fergusson, *Dictionary of the Bible* (Smith's Kiadó) III. köt., 1462. o.

[\[4\]](#) Porter professzor 134 méteresnek számolta.

[\[5\]](#) *Recovery of Jerusalem*, 9. o.

[\[6\]](#) A *Succ. IV. köt.* szerint padokat vagy székeket helyeztek el itt.

1. [b\)](#) Csel 2,46-47, az új protestáns fordítás szerint.

[7] Ján 10,23.

22. [c\)](#) Ján 10,22.

23. [d\)](#) Csel 3,11.

24. [e\)](#) Csel 3,10.

[8] Átvettük ezt a nevet a közhasználatból, bár Relandus (Antiq., 78. o.) joggal tiltakozik, mert az egyetlen kifejezés, amellyel a zsidó iratokban említik, a „ház hegye”.

[9] Mt 22,12; Jn 11,14. Vö. Jer Chag 78a; Ap csel 21,31.

31. [f\)](#) Ap csel 21,31.

32. [g\)](#) Ap csel 3,8.

[10] Talán ezek egyikébe dobta a szegény özvegy a két fillért (Lk 21,2).

[11] Jn 7;8, leginkább 8,20.

[12] Mk 12,41, Lk 21,1

[13] Mt 6,2.

[14] Az utalás annál inkább félreérthetetlen, ha arra gondolunk, hogy mindegyik „kürtön” rajta volt annak a jele, hogy milyen céllal gyűjtötték az adományokat benne. Különösnek tűnik, hogy ez a magyarázat egyik kommentátornak sem jutott eszébe, *crux interpretum*nak tartva azt. A *Bible Educator* egy cikke azóta lényegében átvette ezt a meglátást, hozzátéve, hogy kürtöket fújtak meg, amikor összegyűlt az alamizsna. De ez utóbbi állítást egyetlen történelemkutató szaktekintély sem igazolja, és ellenkezik a kor vallásos szellemével is.

[15] Jost (*Gesch. d. Jud.*, I. kötet, 142. o.) a Nikánor-kaput a Korinthusi sárgaréznek hívja. A név eredete Herzfeld, *Gesch. d. V. Isr.* kötete 344. oldalán található.

[16] Zsolt 120-134.

[17] 3Móz 6,20.

[18] A Talmud (Yoma 19,a) kétségét fejezi ki pontos helyét illetően.

[19] Nagyon különös, hogy milyen hibákat követtek el a templomhoz tartozó szobák és udvarok elhelyezkedésének magyarázatában. Így például a *Szanhedrin* c. cikk írója a *Kitto's Encycl.* III. kötet 766. oldalán azt mondja, hogy a Szanhedrin terme „a templomudvar déli részének közepén helyezkedett el, az északi része kiterjedt a papok udvaráig, a déli pedig az izraeliták udvaráig.

[20] Tudjuk, hogy a Víz-kapu és a Nitzuz fölötti két papi őrkamra szintén a teraszra nyílt. Ez megmagyarázhatja, miért beszél a Talmud néha nyolc, máskor hat kapuról, amely a teraszról a papok udvarába nyílt. De az is lehet, hogy a 7. és a 8. kapu a terasz északi és déli részéről az asszonyok udvarába vezetett.

[21] Kétszer egy évben fehérítették őket. Hét évben egyszer a főpap bement a Szentek Szentjébe a fölötte lévő szobából nyíló bejáraton. Ha javításra volt szükség, a munkást a mennyezeten keresztül engedték le, egyfajta kalitkában, így nem láthatott semmi mást, csak amin éppen dolgozott.

[22] Három kivételt említ a Talmud. A főpap például jobb oldalról indult, és onnan is tért vissza.

[23] Barclay: *City of the Great King*, 292-336. o.

[24] A nagyobb ajtón egy kicsi is nyílt.

[25] Zsolt 80,8; Jer 2,21; Ezék 19,20; Jóel 1,7.

[26] Mt 27,51. A rabbik két kárpitról beszélnek, és azt mondják, hogy a főpap az első kárpit déli szélén ment be, és addig ment, míg el nem érte a második kárpit északi sarkát, és ezen keresztül lépett a Szentek Szentjébe.

[27] Az első említés a babiloni Talmudban van, minden köszönet vagy hála nélkül.

[28] Bartlett: *Jerusálem Revisited*, 115. o.